

Nasza mała ojczyzna ~ historia Chojnic

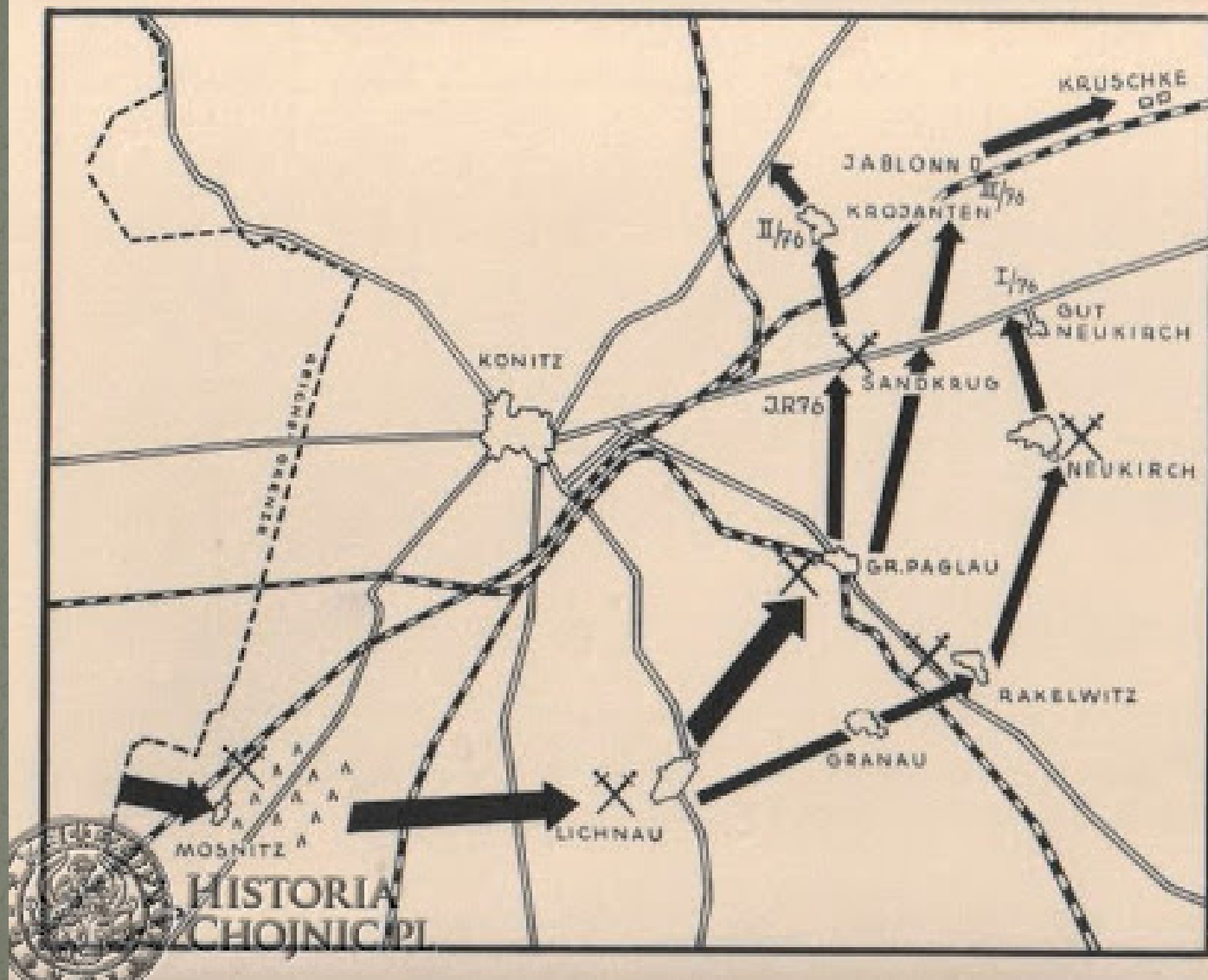
Klasa IVB

Od nazwy rzeki

W licznych opracowaniach pojawiają się nieprecyzyjne objaśnienia nazwy miasta Chojnice, określające pochodzenie tego toponimu od nazwy pospolitej chojna - sosna (m. in. w pracy prof. Mikołaja Rudnickiego "Nazwy geograficzne" w: "Polskie Pomorze", t. I, Toruń 1929) lub jodła (np. w leksykonie "Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany", t. II, pod red. K. Rymuta, Kraków 1997). Tymczasem etymologia nazwy pomorskiego grodu Chojnice związana jest ściśle z nazwą rzeki Chojnica, która ongiś płynęła przez sosnowe lasy otaczające miasto. Nazwa rzeczna skonstruowana została z przyrostkiem (sufiksem) -ica od rzeczownika "chojna" i określała rzekę płynącą wśród chojen (sosen). Przyrostki -ica, -nica oraz -owica przyczyniły się na Pomorzu Gdańskim do utworzenia kilkudziesięciu nazw rzek i strug pochodzących od pierwotnych nazw drzew, krzewów i innych roślin, m. in. Grabica (strumień płynący wśród grabów), Klonowica (pośród klonów) czy Olsznica (wśród olch). Nazwa rzeczna Chojnica jest przeto w systemie hydronimicznym (nazw wodnych) Pomorza Gdańskiego nazwą regularną. Dawna Chojnica miała źródło na południe od współczesnego miasta i wpadała do Brdy na obszarze Łukomia (Jeziora Charzykowskiego). Historyczną Chojnicę utożsamić możemy z teraźniejszą Strugą Jarcewską, popularnie nazywaną przez chojniczan Modejką. Struga Jarcewska należy, obok Strugi Czerwonej (dawniej zwaną Kopernicą) i Strugi Ostrowickiej (bardziej znanej pod nazwą Strugi Siedmiu Jezior) do prawobrzeżnych dopływów Brdy mających ujście w jeziorze Łukomie.

Obrona Chojnic

- Przygotowania obronne granicy na Pomorzu prowadzone przez polskie władze rozpoczęły się dość późno, co miało bardzo duży wpływ na przyszłe działania wojenne prowadzone na tym obszarze. Rejon Chojnic znalazł się w pasie działania Grupy Operacyjnej „Czersk” pod dowództwem gen. bryg. Stanisława Grzmota-Skotnickiego. W jej skład wchodziła Pomorska Brygada Kawalerii płk. Adama Zakrzewskiego, kilka samodzielnych batalionów piechoty i bataliony Obrony Narodowej. Zadaniem GO „Czersk” miało być opóźnienie natarcia wojsk niemieckich w pasie obrony w północno-zachodniej części Pomorza. 25 sierpnia powstał Oddział Wydzielony „Chojnice” pod dowództwem płk. dypl. Tadeusza Majewskiego, składający się z następujących jednostek:
 - *1 batalion strzelców – d-ca ppłk Gustaw Zacny*
 - *batalion ON „Czersk”*
 - *batalion ON „Tuchola”*
 - *kompania saperów KOP „Hoszcza” – d-ca Tadeusz Janiczek*
 - *2 baterie 11 dywizjonu artylerii konnej*
 - *I dywizjon 9 pułku artylerii lekkiej ze składu 9 Dywizji Piechoty*
- Zadaniem OW „Chojnice” była obrona Chojnic i okolic miasta. Na tym odcinku obrony polskie dowództwo spodziewało się największego naporu Niemców, dlatego 1 bs wraz z bat. ON „Czersk” obsadziły Chojnice (przed wojną 1 bs stacjonował w tym mieście).
- Strona niemiecka postrzegała Chojnice, stanowiące duży węzeł komunikacyjny, jako ważny punkt strategiczny. Jednoczesne zajęcie stacji węzłowych Chojnic i Tczewa, leżących na tranzytowej linii kolejowej Berlin-Królewiec, miało przynieść duże korzyści strategiczne, polegające na uzyskaniu bezpośredniego połączenia terytorium Niemiec z Prusami Wschodnimi, zaś wojskom polskim bardzo niekorzystne efekty w postaci odcięcia jednostek działających w północnej części Pomorza od tych, które walczyły na południu.

*Inf. Regt. 76 i. Polen.
Der Angriffsvorlauf
a. 1939*

- Historia Chojnic sięga średniowiecza. Jak wykazują badania archeologiczne, w XI – XII w. istniała tu osada otoczona wałem ziemno-drewnianym. W źródłach pisanych nazwa Chojnice pojawiła się po raz pierwszy w 1275 r., w dokumencie wystawionym przez księcia pomorskiego Mestwina II. Na początku XIV w. Krzyżacy opanowali Pomorze Gdańskie i od nich zapewne, przed 1320 rokiem, Chojnice otrzymały prawo miejskie, zaś odnowiony przywilej lokacyjny datowany jest w 1360 r. Miasto zostało w tym czasie silnie ufortyfikowane (fragmenty murów obronnych i baszty zachowały się do dnia dzisiejszego), położone było pomiędzy dwoma jeziorami, toteż spełniało ważną rolę w systemie obronnym państwa krzyżackiego. Leżało na szlaku z Brandenburgii do stolicy Zakonu Krzyżackiego oraz na skrzyżowaniu dróg handlowych, co sprzyjało rozwojowi gospodarczemu – na przełomie XIV/ XV w. zorganizowały się liczne cechy rzemieślnicze. W 1440 r. Chojnice przystąpiły do Związku Pruskiego, lecz wskutek wewnętrznych konfliktów społecznych kilka lat później Rada Miejska zadeklarowała wierność Zakonowi, który osadził w mieście silną załogę wojskową. 18 września 1454 r. pod Chojnicami rozegrała się pierwsza bitwa wojny polsko – krzyżackiej. W starciu z zaciężnymi wojskami Krzyżaków, dowodzona przez króla Kazimierza Jagiellończyka armia polsko-pruska, której trzon stanowiło pospolite ruszenie, poniosła klęskę; po stronie polskiej poległy co najmniej trzy tysiące ludzi. Trzydzieści lat później, 28 września 1466 r. po długotrwałym oblężeniu wojska polskie zdobyły Chojnice, otwierając drogę do zawarcia II Pokoju Toruńskiego.

Konitz, Wpr. Gesamtansicht.

Chojnice — widok ogólny

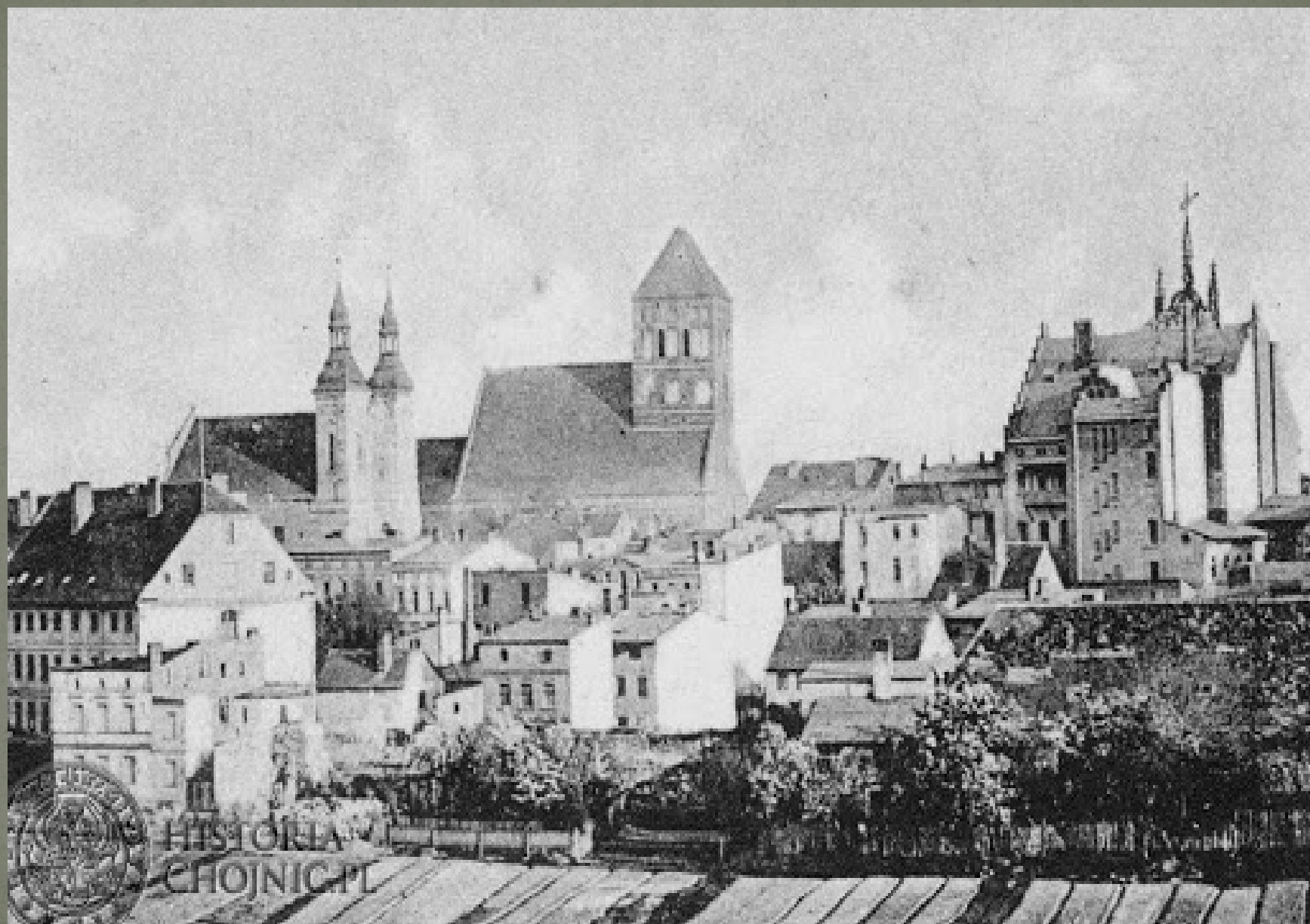
- Po zakończeniu wojny król potwierdził Chojnicom wszystkie posiadane przywileje oraz utworzył starostwo grodowe, które w uznaniu zasług wojennych nadał dożywotnio Andrzejowi zwanemu Puszkarzem, później miasto przeszło pod władzę starostów człuchowskich. Pod opieką Rzeczypospolitej, w łonie Prus Królewskich, nastąpiły dwa wieki pomyślności w dziejach Chojnic. Były największym miastem w powiecie człuchowskim, w południowo-zachodniej części województwa pomorskiego. Stabilność gospodarczą zapewniało dobrze rozwinięte rzemiosło, szczególnie liczne zakłady produkcji płótna i sukna, do których półprodukty dostarczali kooperanci z okolicznych miasteczek. Chojnice były też tradycyjnym ośrodkiem handlu zbożem. Dwa razy do roku w tutejszym ratuszu odbywały się posiedzenia sądu ziemskiego pod przewodnictwem wojewody.

Wysoki poziom reprezentowało szkolnictwo (szkoła istniała od poł. XIV w.); młodzież chojnicka licznie udawała się na studia w uniwersytetach niemieckich. W 1555 r. Rada Miejska oficjalnie przyjęła wyznanie luterańskie, wraz z nią większość mieszkańców. Po sześćdziesięciu latach katolicy odzyskali swój XIV-wieczny, gotycki kościół farny, zaś ewangelicy wkrótce wybudowali własny zbór na rynku obok ratusza. Z inicjatywy ks. Jana Doręgowskiego przybyli do Chojnic jezuici, którzy prowadzili działalność misyjną i edukacyjną w założonej w 1623 r. szkole, później kolegium; w XVIII w. wybudowali barokowy kościół (obecnie p.w. Zwiastowania NMP) oraz istniejący do dziś gmach szkolny. W okresie spokojnej egzystencji rozkwitało życie kulturalne, m.in. na kilka lat przed śmiercią osiadł w Chojnicach wybitny malarz śląsko-gdański Herman Han (zm. 1628).

Konitz
Partie beim Bahnhof

- Okres pomyślności przerwał najazd Szwedów; w latach 1655 – 60 miasto było kilkakrotnie nawiedzane przez wroga, trawione pożarami. Dalsze nieszczęścia przyniósł wiek XVIII – grabieże obcych wojsk podczas wojen północnej i siedmioletniej, nawroty epidemii cholery, wielkie pożary w latach 1733 i 1742 dokonały dzieła upadku. Miasto odbudowało się jednak ogromnym wysiłkiem mieszkańców, w czym zasługa m.in. wybitnego burmistrza Izaaka G. Goedtkego. Do dzisiejszego dnia przetrwały niektóre budynki z tamtego wieku. W wyniku I rozbioru Polski 21 września 1772 r. do Chojnic wkroczyły wojska pruskie. Miasto stało się siedzibą nowo powołanego powiatu chojnickiego. Zlikwidowany jednak został samorząd miejski, a nowe stosunki polityczne doprowadziły do głębokiego regresu społeczno-gospodarczego. Zastój przełamany został dopiero w II połowie XIX w. dzięki wybudowaniu kilku szos oraz linii kolejowej Piła – Tczew (1871 – 73), łączącej nasze miasto z Berlinem, Gdańskiem i Królewcem. Budowa dalszych linii sprawiła, że Chojnice stały się ważnym węzłem kolejowym na Pomorzu. Równocześnie władze pruskie zlokalizowały w mieście szereg urzędów i instytucji, które przyczyniły się do umiarkowanego rozwoju gospodarczego i postępu cywilizacyjnego. W 1871 r. powstała gazownia miejska, w 1900 r. uruchomiono wodociąg i elektrownię, w 1909 r. kanalizację sanitarną. W mieście istniało dobrze zorganizowane szkolnictwo. Istotna rola przypadła katolickiemu gimnazjum, które powołano w 1815 r. W intencji zaborców miało ono germanizować inteligencję pomorską, lecz w szkole od lat 30. działały tajne koła filomackie młodzieży polskiej; z tej kuźni wyszło wielu duchowych przywódców, działaczy niepodległościowych oraz twórców regionalizmu kaszubskiego (m.in. F. Ceynowa, A. Majkowski, J. Karnowski).

- Na mocy Traktatu Wersalskiego powiat chojnicki znalazł się w granicach niepodległej II Rzeczypospolitej, wojsko polskie wkroczyło do Chojnic 31 stycznia 1920 r. Granica państwowa została ustanowiona w odległości 2 km od miasta, przez miasto biegł ważny szlak tranzytowy (drogowy i kolejowy) z Rzeszy Niemieckiej do Prus Wschodnich. Miasto pełniło w dwudziestoleciu międzywojennym rolę centrum administracji, życia społecznego, szkolnictwa, kultury i turystyki, ośrodka handlu i usług dla regionu południowych Kaszub i Borów Tucholskich.

W dniu 1 września 1939 r. Chojnice zostały zaatakowane jako jedno z pierwszych miast polskich; o 4.30 na stację kolejową wjechał pociąg pancerny, który został przez polską obronę wyparty i unieszkodliwiony. Bohaterska obrona miasta została złamana po wielogodzinnej walce. Pierwszego dnia wojny pod Krojantami (5 km od Chojnic) szwadrony 18 Pułku Ułanów Pomorskich stoczyły słynną potyczkę z niemiecką piechotą zmotoryzowaną. W pierwszych miesiącach okupacji hitlerowcy zamordowali ok. 500 mieszkańców Chojnic i powiatu, szczególnym miejscem masowych zbrodni stała się podmiejska Dolina Śmierci. Terror i zbrodnie, wysiedlenia, aresztowania trwały przez cały okres wojny. Okręg Gdańsk – Prusy Zachodnie został wcielony w granice Rzeszy, toteż mieszkańców Chojnic poddano przemożnej presji germanizacyjnej. Dobrze zorganizowane było tajne nauczanie oraz konspiracyjna pomoc społeczna, grupy ruchu oporu (TOW Gryf Pomorski) działały głównie w lasach powiatu chojnickiego. 14 lutego 1945 r. Chojnice zostały wyzwolone spod okupacji przez Armię Czerwoną, w mieście i najbliższej okolicy poległo ok. 800 żołnierzy. W toku walk śródmieście legło w gruzach.

HISTORIA
CHOJNIC.PL

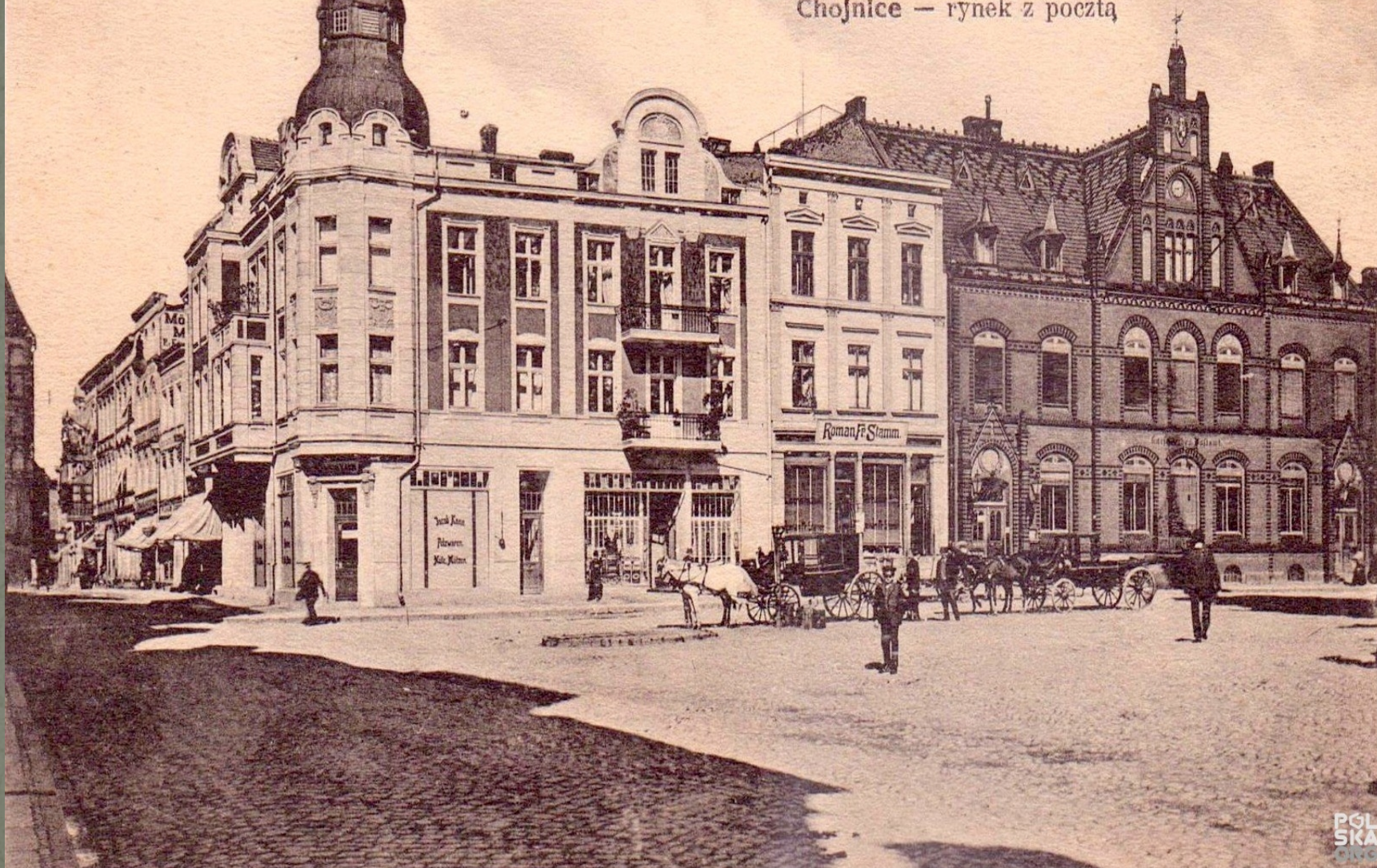
- Po II wojnie światowej trud mieszkańców skierowany był na odbudowę oraz poprawę warunków bytu. Począwszy od lat 60. nastąpił okres rozwoju, związany z rozbudową, bądź budową nowych zakładów przemysłu spożywczego, meblarskiego, metalowego i innych. Dało to impuls budownictwu mieszkaniowemu, które realizowane było z dużym rozmachem do lat 90., zarówno wielorodzinne (zwłaszcza spółdzielcze) jak i indywidualne. Nastąpił rozwój przestrzenny miasta, urosły duże osiedla – im. Hallera, 700-lecia, Kaszubskie, Kolejarzy, Bytowskie i in., powstały nowe szkoły i przedszkola. Transformacja ustrojowa spowodowała gruntowne zmiany społeczno – gospodarcze. Większość istniejących przedsiębiorstw nie sprostała wymaganiom gospodarki rynkowej i upadła, w ich miejsce narodziły się nowe, prywatne zakłady, które jednak nie wchłonęły wszystkich pracowników; stąd utrzymuje się w mieście wysokie bezrobocie. Odrodzenie samorządu terytorialnego przyniosło szereg pozytywnych zmian, w tym likwidację zapóźnień w dziedzinie infrastruktury komunalnej, modernizację układu komunikacyjnego, widoczną poprawę wizerunku miasta. Szczególne przyspieszenie nastąpiło w ostatnim pięcioleciu. m.in. Chojnice doczekały się nowoczesnego szpitala, oddany został do użytku park wodny, powstają także dalsze projekty, które przybliżą warunki życia w mieście do europejskich standardów.

Rynek w Chojnicach

- Na Rynku w Chojnicach stoi, nawiązująca do klasycyzmu fontanna, z figurami kobiet, wykonanych z brązu. Obiekt ten składa się z 12 dysz wodnych, które mają możliwość zmiany koloru. Oczywiście, największe wrażenie fontanna robi wieczorami. Miłośnicy regionalnych wyrobów i rękodzieła ludowego powinni wybrać się do małej galerii, umieszczonej tuż przy Rynku. Szczególnie godne polecenia są drewniane aniołki. Niedaleko Rynku w Chojnicach znajduje się Bazylika Ścięcia św. Jana Chrzciciela. Budowę tego kościoła rozpoczęto w 1340 roku, a ukończono w 1360. Trzynawowa świątynia utrzymana jest w stylu gotyku nadwiślańskiego. Warto zobaczyć Bramę Człuchowską i zwiedzić znajdujące się w niej Muzeum Historyczne. Poza stałą ekspozycją można zobaczyć tam liczne wystawy, takie jak np. Wystawa Fotografii Rowerem przez Afrykę Kazimierza Nowaka z lat 1931-1936.

Konitz, Wpr. Markt mit Post.
Chojnice — rynek z pocztą

Szkoła
pamięta